

 Wandelroute gehele jaar geopend

 Informatiebord

 Bedrijfsgebouw It Fryske Gea

 Parkeerplaats

 Uitzichtplateau

 Wandelroute

WELKOM in Noard-Fryslân Bûtendyks

Langs de noordwestkust van Fryslân ligt tussen Zwarte Haan en de Holwerder pier een uitgestrekt buitendijks landschap dat bestaat uit zomerpolders, kwelders en slikvelden. Bij Zwarte Haan begint het gebied als een smalle strook, maar verder oostelijk bereiken kwelders en slikvelden soms een breedte van twee tot drie kilometer. In dit buitendijkse gebied heersen rust en ruimte. Geen bebouwing, geen hoogspanningsmasten, geen bomen, alleen een enorme uitgestrektheid met onbelemmerd zicht op de horizon, waar getij en weerselementen het voor het zeggen hebben. Maar ondanks de rust en de ruimte is het hier vrijwel nooit stil. Altijd hoor je er de vogels, voor wie dit één van de best gedekte tafels van heel Europa is. Hier is het veilig slapen en rusten tussen al die soortgenoten, en hier is genoeg eten voor iedereen, want het slik en de kwelders bieden een uitgelezen menu van wormen, garnaltjes, schelpen en ander zeebanket.

1 Zomerpolders

Voor de zeedijk liggen de zomerpolders die als weiland en voor een klein deel ook als bouwland in gebruik zijn. Alleen bij zeer hoge vloed worden deze zomerpolders nog door het zeewater overstroomd. Om in geval van een overstroming toch over zoet drinkwater voor het vee te kunnen beschikken, zijn vlak voor de zeedijk tientallen drinkdobben aangelegd, elk omgeven door een ringdijk. Helaas zijn bij de recente dijkverhoging verscheidene van deze karakteristieke drinkpoelen verdwenen.

2 Dobben

In de zomerpolders van het Noarderleech, een flink eind van de dijk verwijderd, liggen vier grote dobben, elk omgeven door een hoge ringdijk: de Westerdobbe, de Oude dobbe, de Nieuwe dobbe en de Oosterdobbe. Oorspronkelijk als drinkdobben voor het vee aangelegd, oefenen ze nu met hun zoete water een grote aantrekkingskracht uit op de vogels.

3 Kwelders

Op de grens van land en zee liggen de kwelders. De natuur is er permanent in beweging: onder invloed van het tij wordt er slib afgezet, maar vindt ook afslag plaats. Op deze kwelders heeft elke plantensoort zijn eigen plek. Op de lagere kwelders bijvoorbeeld houden alleen planten het vol die heel goed bestand zijn tegen overspoeling door zout water. Op zich zijn deze planten meestal niet erg spectaculair, maar tezamen zorgen ze voor schitterende kleurschakeringen, die met het seizoen veranderen.

4 Landaanwinningswerken

Hoe natuurlijk het kwelderlandschap ook mag lijken, het heeft zijn huidige vorm te danken aan menselijke activiteit. In het steeds veranderende getijdengebied hebben al eeuwenlang landaanwinningswerken plaatsgevonden. Aanvankelijk op kleine schaal door boeren langs de zeedijk die zo hun bezit wisten uit te breiden, en later op grotere schaal door het rijk, dat deze werkzaamheden in het kader van de werkverschaffing liet voortzetten. De sporen van de nu gestaakte landaanwinningswerken zijn op veel plaatsen nog aanwezig in de vorm van de haaks op de kust staande rijshoutdammen en het regelmatige patroon van greppels en sloten dat er nog duidelijk herkenbaar is.

5 Slikvelden

Vanaf de zomerdijk gaat de hoge kwelder geleidelijk over in de lage kwelder, die weer overgaat in bij eb soms eindeloos lijkende slikvelden. Op de laagste delen van het slik is geen plantengroei; er bestaat hier nauwelijks een grens tussen land en water.

Wordt het slik iets hoger en valt het bij eb meestal droog, dan verschijnt er de pioniervegetatie van Zeekraal en Engels slijkgras. Geleidelijk gaat dit hogere slik over in een lage kwelder met een meer gesloten plantendek. In dit buitendijkse land krioelt het van het dierenleven. Behalve enkele slakkensoorten komen er minstens 1500 (!) soorten geleedpotigen voor, zoals mijten, spinnen en kreeftachtigen. Al deze soorten spelen hun eigen rol in de voedselkringloop.

Sommige zijn vegetariërs, andere verteren dood plantaardig materiaal en nog weer andere zijn rovers. En tezamen vormen zij weer een rijke voedselbron voor vele duizenden vogels.

6 De proefverkweldering

In het Waddengebied zijn vastelandskwelders in de loop van de tijd steeds zeldzamer geworden. Daarom is door It Fryske Gea het plan opgezet om van Zwarte Haan tot de pier van Holwerd een oorspronkelijk stuk waddennatuur weer in ere te herstellen.

Dit natuurontwikkelingsproject omvat onder andere een proefverkweldering van de meest zeewaarts gelegen zomerpolder van het Noarderleech. Om het zeewater vrije toegang tot de zomerpolder te geven, is de buitenste kade van het gebied op drie plaatsen doorgestoken en zijn achter deze openingen slenken gegraven. Tegelijkertijd is de zeedijkwaarts gelegen kade van het gebied opgehoogd om het overstromingsgevaar voor het erachter gelegen boerenland zo klein mogelijk te maken. De gevolgen van de ingrepen beginnen inmiddels al zichtbaar te worden. Met name op de lagere delen ontwikkelen zich zoutminnende kwelderplanten als Zeekraal, Zoutmelde, Schorrekruid en Zeeaster.

Op den duur zal in het gebied weer beperkt vee ingeschaard worden om al te sterke verruiging van het terrein te voorkomen. Noard-Fryslân Bûtendyks moet zo uitgroeien tot een grootschalige vastelandskwelder, een ononderbroken gebied met zilte graslanden, slikvelden, kwelderwerken en wadden.

Vogelparadijs

Jaarlijks maken bijna een miljoen vogels gebruik van Noard-Fryslân Bûtendyks om er te rusten, te broeden en te foerageren. Het gebied ligt ongeveer halverwege de trekroute van Canada en West-Siberië naar Afrika, een ideale plek om de reserves weer op peil te brengen voor de rest van de tocht (ca. 4000 km!). Opvallende pleisteraars zijn de brandganzen, die bij tienduizenden kunnen grazen in de zomerpolders en op de kwelders. Ook verschillende soorten steltlopers verblijven hier korte tijd. Sommige soorten voeden zich met de ongewervelde diertjes in het slik, andere zoeken spinnetjes, mijten en kevers tussen de vegetatie.

Bij afgaand water verspreiden de vogels zich over het uitgestrekte wad en bij opkomend tij concentreren ze zich in grote groepen op de hoogwatervluchtplaatsen en de hoge kwelder. Het zijn vooral kluten, krombekstrandlopers, zwarte ruiters, kanoetstrandlopers, tureluurs, zilverplevieren, rosse grutto's, goudplevieren, wulpen en bonte strandlopers, die zich hier - afhankelijk van het seizoen - massaal ophouden. Geen wonder dat in de herfst en winter hier roofvogels jagen als de Slechtvalk en het Smelleken. Zelfs de indrukwekkende Zeearend is er in de herfst regelmatig voor kortere tijd te bewonderen.

Wij wensen u een plezierige wandeling

It
Fryske
Gea

WANDELROUTE

Noard-Fryslân Bûtendyks

Eindeloos landschap
op de grens
van land en water